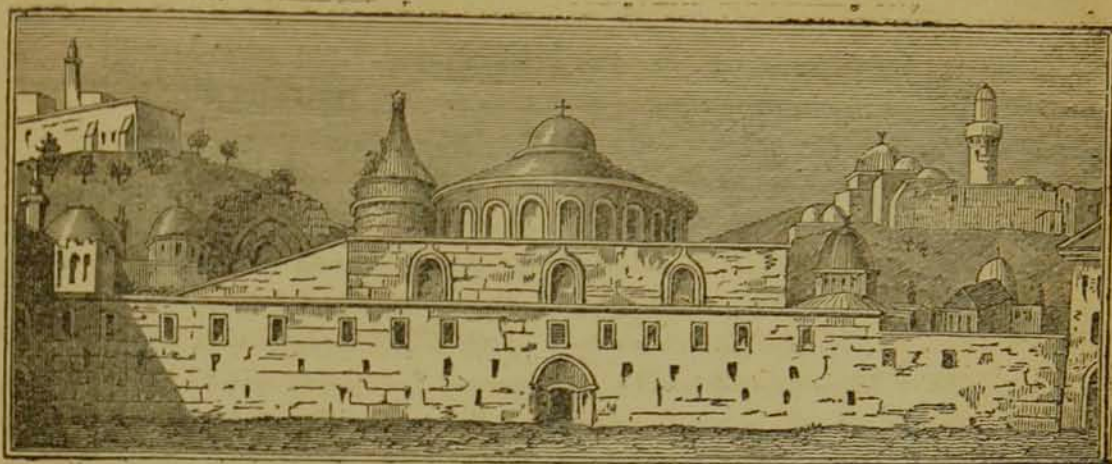

ԲՏԱՍԱՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՈՒԻ
ԹԻԻ 12.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31
1877.

ԱԶԳԱՅԻՆ . ԲԱՆԱՅԻՐԱԿԱՆ . ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՄԱՍՄԱՐԱՐԱՅԻՆ ՎԵՐՆԱՆ (*)

ԱՅՈՊՅՈՒՄ տհա այն մեղաւոր եւ անհաւատ Սամարացի կինն, որ ի ըսկըլան այնքան զգուշաւորութեամբ իւր կենաց մեղաւոր գաղտնիքները թաղուցանելու կ'աշխատէր, Յիսուսի այն հրաշալի յայտնութեամբ՝ այլ յայրմէ լինելով, կը հաւատայ անմիջապէս թէ իւր խօսակիցը մի հասարակ մարդ չ'է՝ այլ ունի մի Աստուածային ազգեցութիւն, որով կարող կը լինի այնքան գիւ-

րութեամբ մարդկային կենաց դաղունիքները խմանալով՝ ճշգրութեամբ վեր հանել, ուստի՝ յԱստուծոյ ներշնչեալ մի մարդարէ կարծելով զիս՝ այնուհետեւ կը խօսի տարբեր ածք նկատել և խօսի իւր նախկին զգուշաւոր եւ կասկածելի դիրքը թողով՝ անկեղծութեամբ իւր մտքութիւնը խոստովանելով լուսաւորուելու եւ ուղիւ ընդունելու քրիստոնէական փառք կը յայտնէ եւ այն գովելի փառքով երկար ժամանակէ ի վեր Սամարացի և Հրէայ աղ-

(*) Շարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 11.

Կայ մէջ վէճի և հակառակութեան
 նիւթ եղած մի խնդրոյ մասին իւր խօ-
 րակցի կարծիքը կը հարցնէ. « Հարբն
 մեր 'ի լերինս յայսմիկ երկրպագին. և
 դուք ասէք թէ Նրուսաղէմ և եթէ
 տեղի, ուր արժան է երկիրպագանելոյ.
 Ըստ որում Հրէայք երբ Աստուծոյ
 բարձր բաղիւս Քանանացւոց երկիր-
 ներուն տիրեցին, որպէս զի կռատանց
 մէջ չը զոհն և նոցա կուց ետեւէն չը
 մոլորին, Աստուած մի յատուկ օրէնք
 դրաւ որ ամեն խորայեւայի երբ իւր
 Աստուծոյն զոհ մատուցանէ պէտք է
 որ Աստուծոյ խորանին դուռը բերէ
 իւր զոհը և անդ մատուցանէ իւր ող-
 ջակէզը, որպէս զի Աստուծոյ ընդունե-
 լի լինի. ինչպէս յիշուած է սրոյ կեր-
 պով Աւետացւոց Ժէ. գլ. 7-10 հա-
 մար, « Իրենց զոհերը այլ եւս պիտի
 չը զենուն դիւաց, որոց ետեւէն եր-
 թալով պոռնկեցան. ասիկայ անոնց
 մշտնջենական կանոն պիտի լինի իրենց
 աղագաց մէջ և անոնց՝ պիտի ըսես. խ-
 րայեւացւոց տնէն կամ նոցա մէջ պան-
 դրխտացող որ և է մէկն՝ եթէ տիրոջ
 ողջակէզ կամ զոհ մատուցանելու լինի
 եւ զայն ժողովոյ խորանին դուռը չը
 բերէ, այն մարդը իւր ժողովրդեան
 մէջէն պէտք է կորսուի » . Հրէայք ի-
 րենց զբուշութեան համար եղած այս
 հրամանը այլ ընդ այլոյ իմանալով՝ մի
 այլանդակ գաղափար ստացած էին թէ
 Նրուսաղէմէն դուրս մատուցուած ա-
 ղօթքներն ամենեւին Աստուած չը լը-
 սեր. այլ միայն այն աղօթքներն կը լսէ
 և կընդունի, որք Նրուսաղէմի մէջ կը
 մատուցուին. Հրէական այս ունայնա-
 միտ անափառութիւնը անշուշտ ամե-
 նէն աւելի իրենց մօտ դրացի Սամա-
 րացւոց ծանր կը թուէր, որք բոլորո-
 վին Նրուսաղէմէն դուրս կ'աղօթէին.
 հետեւաբար այս խնդիրն սոյն երկու
 աղագաց մէջ շարունակ վիճաբանու-

թեան առարկայ լինելով մեծ կարեւա-
 րութիւն ստացած էր և ահա այս պատ-
 ճառաւ այն Սամարացի կիներ ևւս երբ
 կը հաւատայ թէ իւր խօսակցին մի
 մարդարէ է, ամենէն առաջ սոյն կա-
 րեւոր խնդրոյն լուծումը ստանալ կը
 փափաքի. ուստի առարկելով այս մա-
 սին իւր ունեցած կարծիքները՝ կը հար-
 ցնէ թէ ի՞նչ իրաւամբ և ի՞նչ ապա-
 ցոյցով Հրէայք կը պնդեն թէ Նրուսա-
 ղէմէն դուրս Աստուծոյ մատուցուած
 աղօթքներն չ'են կրնար ընդունելի լի-
 նիլ. մինչդեռ մեր նախահարբն Աբ-
 րահամ, Իսահակ և Յակոբ Նահապետ-
 ներն Նրուսաղէմէն դուրս այս լերանց
 վրայ մատուցած են Աստուծոյ իրենց
 ողջակէզներն ու պատարագները և այս
 լերանց վրայէն բարձրացուցած են Աս-
 տուծոյ իրենց բարեպաշտ զգացմանց
 սրտաբուլի մրմունջները, որոց լսելի
 լինելուն վրայ արդէն չը կայ բնաւ մի
 տարակոյս և մէք որ նոցա հետեւողու-
 թեամբ այսքան դարերէ 'ի վեր մի և
 նոյն լերանց վրայ կ'աղօթեմք մի և նոյն
 Աստուծոյն՝ ի՞նչպէս ուրեմն կրնայ լի-
 նիլ որ այնքան մարդկանց բազմու-
 թեան սրտից և հոգւոց ջերմեւանդ-
 նութիւններն անընդունելի լինի մարդա-
 սէր և բարերար Աստուծոյն՝ որ իւր
 հայրական անհուն գթութեամբ իւր
 ամենաչնչին արարածոց վրայ անգամ՝
 հոգ և խնամք ունենալով՝ նոցա առ-
 ինքն բարձրացուցած ամենատկտր հա-
 ռաջներն իսկ կը լսէ. ապա ուրեմն
 ի՞նչպէս կրնայ լինիլ որ իւր արարա-
 ծոց հրաշակերտին՝ մարդկային աղգի
 այնքան բազմութեան հոգիներէն բղ-
 խած զեղուն զգացումները և ջերմ ա-
 ղաչանքները անտես առնէ՝ միմիայն սոյն
 պատճառաւ, որնորա Նրուսաղէմի կամ
 նորա տաճարի մէջէն չ'են մատուցուի-
 իրեն, այն Նրուսաղէմի, որոյ ամբար-
 հաւած բնակչաց անօրէնութիւնքն ու

անհաւատարմութիւնքը բաղմիցս պրզ-
ծած և ապականած են զայն և որ ՚ի պա-
տիժ և ՚ի նախատինս նոցա ունայնա-
միտ սնապարծութեան շատ անգամ
աղիտաբեր պատերազմաց, հրոյ և սրոյ
նշաւակ լինելով՝ հեթանոսաց ոտից
կոխան եղած և հիմն ՚ի վեր տապալած
է հանգերձ այն ճարտարագործ տա-
ճարով, որոյ վրայ խորխոտանօք կը պար-
ծին համօրէն Հրէայ աղինք. եւ այն
սնապարծ ու արհամարհոտ աղպն՝ որ
այլոց աղօթքը Աստուծոյ անինդունե-
լի լինիլ կը վճռէ Երուսաղէմէն ար-
տաքոյ մատուցուած լինելուն համար,
միթէ շատ անգամ դատապարտուած
չէ՞ իւր գերութեան երկիրներուն մէջ,
իւր նուիրական Երուսաղէմէն դուրս,
իւր Աստուծոյն աղօթքներ խնդրուածք-
ներ եւ պաղատքներ մատուցանել,
իւր անթիւ աղէտները լալ, իւր ցա-
ւոյ վրայ մորմոքել և իւր հոգւոյ վըշ-
տերն Աստուծոյ ներկայացնելով խո-
նարհական զղմամբ նորա հայրական
գլխութիւնը հայցել, իրենց փէտաց ըս-
փոփանք, իրենց աղէտից դարման եւ
դառն գերութեան վախճան և դադար
խնդրել, և միթէ այն տեղերէն չէ՞ր,
որ լսեց Աստուած իւր ժողովրդեան
ցաւաղին հառաջները, այն տեղերէն
չէ՞ր, որ հաճեցաւ նոցա խնդրանաց
կարեկից գլխութեամբ վախճան տա-
լով նոցա թշուառութեանց՝ ժողովեց
և վերադարձուց իրենց հայրենի երկի-
րը և վերականգնեց աւերակ Երուսա-
ղէմի քարուքանդ փլատակները, Արդ-
ով Տէր՝ այսպէս լինելով հանգերձ գեռ
եւս ինչ պատճառաւ կը յամառին
Հրէայք իրենց այս անիրաւ պահանջի
վրայ, և դու որ Աստուծոյ մարդարէն
լինելով նորա ամենասուրբ կամաց
թարգմանն ես միթէ կը հաւանին հրէ-
ական այս անիրաւ դատաւտանին:

ՅԻՍՈՒՍ արդէն ճանաչելով Հրէից
վէս և ամբարհաւած ոգին, շատ լաւ
կըմբռնէր կնոջ ամբաստանութեան ի-
րաւացի և բուն պատճառները. գի-
տէրնա թէ ի՞նչպէս Հրէայք առանց մի
արժանի կեանք ունենալու՝ կ'ամբարտա-
ւանին և սնաիրառութեամբ կը պարծին
իրենց կրօնի, օրինաց, ծիսից և աղբա-
շին սովորութեանց վրայ, նոցա խստա-
պարանոց և ապստամբ հոգին երթա-
լով այնքան հեռացած, օտարացած և
խորդացած էր այն աստուածաւանդ
կրօնի և օրինաց հոգիէն, որ բոլորովին
հեթանոսական վատթար մոլութեանց
անձնատուր եղած էր և բացի իրենց
կրօնի ծիսակատարութեան ձեւաբա-
նական արարողութիւններէն՝ որուն
հաւատարիմ էին ՚ի ցոյցս և եթ, ներք-
նապէս հեթանոսներէն աւելի մի վատ-
թար կեանք կը վարէին և իրենց այս
ամեն ապականութեամբ հանգերձ՝
դարձեալ չէին պատկառեր իրենք զի-
րենք Աստուծոյ ընտրեալ ժողովուրդ-
եւ Աբրահամու որդի անուանել. ու
բուն համար արդէն արժանապէս յան-
դիմանած է զնոսա Յիսուս. թէ «Եթէ
որդիք Աբրահամու էիք՝ զգործս Աբ-
րահամու գործէիք». սակայն նոքա՝
ամբարտաւանութեան և ունայնամիտ
սնաիրառութեան չար ոգիէն բռնուած,
առանց իրենց ներքին տկարութիւն-
ները ճանաչելու և ապօրինի կեանքը
ուղղելու, մի և նոյն կուրութեան մէջ
յամառեալ մնալով, տիեզերաց Աս-
տուածն անգամ միմիայն իրենց կը սե-
փականէին զայլս իշխանաբար ՚ի բաց
մերժելով:

Յիսուս այս ամենուն քաջ վերա-
հասու լինելով, ընդ նմին տեսնելով
միանգամայն թէ հրէից ամբարշտու-

Թիւնն ինչպէս այն ատուածային օրինաց սրբութիւնը պղծած և նպատակը խոտորեցուցած է իւր ամբարտաւան խորհրդոց գործիք ընելով զայն՝ նորա ցտտագոյնութեան համար որ և է բան չը խօսիր, միւս կողմէն եւս որովհետեւ իւր բուն նպատակն էր քրիստոնէական Ս. կրօնի բարձր ճշմարտունը այն խեղճ կնոջ ծանօթացնել, ուստի և առանց նորա պաշտպանած Սաւարացւոց սովորութիւնները կամ արարքը քննադատելու կնոջ հարցման մի այնպիսի պատասխան կը տայ, որով երկու գործողութիւն միանգամայն կը կատարէ, նախ քննելով կնոջ մտաց մէջէն աղօթելու համար տեղեւոյ խտրուէ գաղտնիարը և երկրորդ՝ ցոյց տալով Քրիստոնէական կրօնի ուսուցած աղօթելու պարզ և վսեմ եղանակը, քանզի այսպէս կը պատասխանէ նորա հարցման, « Կին դու, հաւատա՛ ինձ զի եկեցիք ժամանակ, յորում ոչ 'ի վերինս յայտնի եւ ոչ յերուստիքմ երկրպագանիցեն, . . . այլ ճշմարտքն երկրպագութե՛ք երկրպագանիցեն Հօր հոգւով և ճշմարտութեամբ որ և այլն » Ահաւասիկ մի համառօտ և վճռական խօսք, որ կը պարունակէ իւր մէջ շատ ընդարձակ իմաստ և Քրիստոնէական տիեղերաճաւաղ կրօնի ամբողջ հոգին և որ մի հարուածով հիմն 'ի վեր կը տապալէ թէ՛ հրէական և թէ՛ հեթանոսական կրօնից՝ ծիսական խորութեանց և ձեւաբանական բազմաճղի արարողութեանց բազմադարեան և արմատացեալ սովորութիւնները՝ համառօտակի ցոյց տալով երկրպագութեան արժանի միակէտին և երկրպագելու պարզ բայց վսեմ եղանակը, այլ թէ ինչպէս կը լինի հոգւով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագելն՝ միայն այն բարեպաշտ և զգայուն հոգիները կրնան ըմբռնել, որք զիտեն թէ ինչ է Աստուած եւ

և ինչ նմա աղօթել կամ երկրպագութիւն մատուցանելն »

Ատուած բառ որում հոգի է անտեսանելի և անհայելի, միայն հոգւով կարելի է զնա ըմբռնել, նմա մերձեւնալ և հեան հաղորդակցիլ, հետեւաբար աղօթից սովորական դարձած առանձեւերն եւս ոչինչ նշանակութիւն չեն ունենար, երբ աղօթաւորի հոգին անգիտ է և մեքանաբար կը կատարէ զանանք, և այսու մարդ մը աղօթքը բրած չը լինիր բնաւ, ինչպէս ասած է մի ծերունի աղօթաւոր թէ, « Ութսուն տարիէ 'ի վեր կ'աղօթէի, սակայն բնաւ աղօթած չեմ եղեր » Ըստ որում ութսուն տարիէ 'ի վեր լսկ աղօթից սովորական ձեւերը կը կատարէ եղեր առանց հոգւով բան մը զգալու, սակայն այնքան երկար տարիներէ զինի երբ մի օր հոգին եւս կը շարժի եւ կը զեղանի՝ այն տոտեն կը զգայ միայն թէ ինչ է աղօթելն, Արդէն այս մասին Յիսուս ինքնին եւս բաւական բացատրութիւն տուած է մեզ իւր այն արարքով՝ երբ փարիսեցւոց հրապարակային աղօթից կեղծաւորական ձեւաբանութիւնները յանդիմանելով կը հրաւիրէ սեննկի մէջ առանձնանալ և ծածկապէս աղօթել այն Աստուծոյն, որ տեսնէ 'ի ծածուկ, իսկ այս առանձնութիւնն եւս պէտք չէ խնայել նախ ինքնապէս, այսինքն թէ իրօք մարդիկներէ հեռանալ և սեննկից մէջ փակուիլ, ոչ այնպէս, քանզի մարդկային մարմինն արդէն մի առանձին և անթափանցելի բնակարան է, ուր առանձնացած է մարդոց հոգին, հետեւաբար ամեն մարդ եւս հրապարակային աղիւմքներու և բազմաժողով սրահներու մէջ գտնուած ատենն իսկ կրնայ միանգամայն ինքն իւր մէջ առանձնացած լինիլ և հոգովն Աստուծոյ հետ զբաղիլ և նմա երկրպագութեւն

թիւն մատուցանել, ահա այս է հոգով և ճշմարտութեամբ երկրպագանելու և զոհանալիս, որ Աստուած կը յայտնէ Սամարացի կնոջ, որոյ վսեմութեան և բարձրութեան վրայ թէեւ կը տրանսլանայ բարեզգաց կիներ, այլ սակայն իւր նորածին հոգին չը կարենալով լիովին ըմբռնել այս բարձր և վսեմ յայտնութիւնը, կը յայտնէ ապագայի մէջ այս ամենը կատարելապէս ուսանելու յոյժ խոստովանելով Մեսիայի գալուտեան վրայ ունեցած հաւատքը, քանզի կ'ասէ « Գիտեմք զի Մեսիա գայ առ նուանեալն Քրիստոս, յորժամ եկեացէ նա պատմեացէ մեզ զամենայն » : Աստուածորդին Յիսուս, որ արդէն այն բարձր նպատակաւ սկսած էր այս խօսակցութիւնը, այսպէս ստորիճանաբար կը թելով այն ողորմելի կնոջ սիրտն ու հոգին և տախա առ տակ ու բարձրացնելով նորա մտածողութիւնը, երբ կը հասցնէ մինչեւ հոս, ուր կիներ կը խոստովանի Մեսիայի գալուտեան վրայ իւր ունեցած հաւատքը, այն ատեն Յիսուս կը յայտնէ ինքնինքն ասելով թէ այն Մեսիան « Ես եմ որ խաչին ընդ քեզ, կնոջ սիրտն ու հոգին առդէն պատրաստուած լինելով անկասկած կը հաւատայ և ուրախութեամբ գիւշ կը վազէ այս մեծ աւետիսը նոյս եւս հաղորդելու :

Գ. Ս. Շահանշահ :

ՆԵՐԿԱՅ ԴԱՐՈՒՍ ԱԶԴԵՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԶԴԱՅԻՆ ԿԵՆԱՅ ՎԵՐԱՅ

Ազգի մը ներկայ յառաջագիմութիւնը կամ յետադիմութիւնը կը առգատելու համար միշտ անցեալը իբրեւ

բաղդատութեան եղբ հարկ է տանել, երբ ներկայն ամեն մասաւր եւ ամեն հանգամանքներով կը դիտարանցէ անցեալը, կը նշանակէ, որ նոյն ազգը աւելի յառաջագիմած է, իսկ ընդհակառակն եթէ ներկայն աւելի նսեմ, աւելի ախուր կողմեր կը ներկայացնէ, կը նշանակէ, որ աւելի յետադիմած է և անցեալը աւելի նախանձելի և փոփառելի յիշատակ մը թողած :

Այսպէս եւս մեր ազգի ներկայ կեանքը ճշգրտութեամբ դնահատելու համար հարկ է, որ անցեալէն պատմական մի ժամանակ առնեմք, որ Ազգ. կենաց զարգացմամբ նշանակութիւն ունենայ, և անով կըսեմք, կամ չափեմք ներկայն, առանց մի այսպիսի համեմատական քննութեան ամեն դատողութիւն թիւր և ամեն հետեւութիւն սխալութեամբ անկասկած կը լինի :

Այս մասին ամենէն յորմար ժամանակը ըստ մեզ ՏՐ դարն է. վստն զի եթէ Ազգ. կենաց մէջ ունեցած եմք փառապանք և նախանձելի մի ժամանակ, եթէ ունեցած եմք մի դար, յորում Հայութիւնը ազգային բոցավառ եռանդով եւ ինքնօրէնութեան երկնատուր զգացմամբ կը փայլէր ի մէջ ազգաց, յորում իւր անկախութեան և ազատութեան համար կը գիւմագրաւէր կենքը և մահուամբ ազգական բարբարոսութեան, այն երանաւէտ ժամանակը, վսեմ դարը ՏՐ դարն եղած է. յորում կրօնական երկնային հուրը՝ ազգասիրութեան հիանալի բոցոյն հետ գիրկ ընդ խառն կը ծաւալէր և կը ծառանայր մինչ յերկինս, կ'ապշեցնէր ու կը սասանեցնէր ամեն արհաւիրական բռնութիւն, որ ընդդէմ խղճի և հայրենեաց ազատութեան : Նոյն դարոյն մէջ քրիստոնէութիւնը իւր փրկարար ազդեցութեամբ կը հրաշագործէր քրիստոնէական ուս-